

Godgeleerd-
er W. Hovy,
verzam, ten-
geeft
volgend jaar-

ffelijk rapport
zie tot onder-
wordt; over-
rapport, de
af, voor zijn
gedeeft.

aan de orde.
stembureau,
in behandeling
van de Com-
de Jaarverga-

had de Com-
missie van haar
otie, die aldus

gehoord het
kt uit, dat op
Mr. A. F. de
eërde beginne-
s der statuten
is niet tot hun
de ingevolge
27 Juni 1895
ak heeft ten
afschrift, deser
e Colleges van

zitter der En-
de vergadering
orator, Prof.
e ingekomen
ornin Lohman,
geheel voorge-
test tegen de
issie zich van
stuk zal in het
maal, waarin
en.

Prof. Lohman
nyper verweert,
zou hebben
den Heere

stelt de Voor-
gram van ge-
vankelijk her-
de oude kracht

erstel met alge-
agd door Mr.

krachten art.
et der Vereeni-
e vergadering

gehoord het
oordeel dat na
l van meening
betekenis der
nalen" in arti-
e, nauwkeurige
ontbrekt met
e hoogleraren,
leerheid; het
oordeel uit te
het standpunt
Savornin Loh-
selen naar den
als grondslag
to hun recht
van den dag."

toelichting van
enien verschil
eeken van de
en" in artikel 2
e zijn wij nog
oport der En-
n onze handen,
zoo gewichtig
orden geacht,
moerde begin-
zeer gewenscht;
het Bestuur te
uwerpen. Zoo-
ede gereed is,
te der Enquête-
kunnen onder-
deel over een
n; men zij dus
e door Spreker
oordeel velt,
in dit stadium
len bevoegd in
Cw. het woord,

Enquêtecom-
niet aantoon-
man niet accor-
art. 2 der Statu-
n het Rapport
cent, bewijzen,
zelve niet altijd
uelen voldoen.
tussen ooren,
en wenscht,
n betreft, alleen
de overneming
een subjectieve
is zelf een over-

r, dat de Com-
werk des Heili-
elt met de lei-
geschriften en
wen; een ge-
voor zijn ver-
s door dat te
ne op.

apport een ver-
n van art. 2
klaring nu de
preker zou die
ntwoorden.

kel punt heeft
dat het onder-
hem te laste
te werk wil

met den heer
t. Hoe Prof.
is nimmer
daarvan leest
Lohman, in
niging gericht,
verband met
Prof. Lohman
id uitgespro-
oud van dat
e hij zich ge-
genheid. Wat
e spreker ook

Hoogleraren
ds Word en
ken van men-

ohman niet de

noodzakelijkheid erkent van het in hun syste-
matischen samenhang naspreken en formuleeren
der Gereformeerde beginselen. Maar immers dat
bezwaa is na het straks voorgelezen schriftelijk
protest geheel vervallen, waarin de heer Lohman
uitdrukkelijk het wenschelijke daarvan erkent.
Vooral dit protest maakt de conclusie der Com-
missie onnoodig, en doet het wenschelijk zijn,
dat men zich wachte voor een ontijdige uitspraak
of handeling. Ook spreker wil een motie van orde
voorstellen, al heeft die van Mr. Engelberts ook
dan voorrang. De zijne luidt aldus:

«De vergadering, ontwarende dat aan de
«commissie niet is gebleken dat het onderwij-
«van Prof. Lohman op eenig punt is afgewe-
«stende van de Gereformeerde beginselen, en
«steltende op de verklaring die de roeping
«erkent, om het door hoogleraren te geven
«onderwijs geheel en uitsluitend op den grond-
«slag der Geref. beginselen te doen rusten,
«welke verklaring ook Prof. Lohman ten vori-
«gen jaren met alle hoogleraren onderteekende,
«stevens alle nemende van het nu bij haar in-
«gekomen protest tegen de voorstelling door
«het rapport gegeven, alhoewel hij weigeren zou
«te erkennen, dat de Gereformeerde beginselen
«in hun systematischen samenhang moeten
«worden nagepeurd en geformuleerd, acht de
«staak der bij besluit der Jaarvergadering van
«27 Juni '95 benoemde commissie geëindigd;
«desultoir afschrijft deze motie te doen toeko-
«men aan Prof. Jhr. Mr. A. F. de Savornin
«Lohman, aan de collegies van Directeuren en
«Curatoren, en gaat over tot de orde van
«den dag.»

Thans is het woord aan Dr. H. Bavinck,
voorzitter der Enquêtecommissie. Met belang-
stelling heeft hij van het schriftelijk protest des
heeren Lohman kennis genomen en van wat de
beide bestrijders der motie van de Commissie
te berde brachten. In een publiek debat kan
niet alles dadelijk worden gezegd. Spreker zal
er zich dus toe bepalen een tweetal punten ter
sprake te brengen; en wel:

1. De wijze van onderzoek, door de Com-
missie gevolgd;
2. De opvatting van den heer Lohman van
de woorden: «Gereformeerde beginselen» in
art. 2 der Statuten.

1. De wijze van onderzoek. De heer Lohman
klaagt in zijn protest, dat de Commissie hem
niet heeft gehoord, ja hem niet heeft willen
hooren. Maar allereerst zij opgemerkt, dat een
verzoek om gehoord te worden bij geen der
leden van de Commissie inkam. Men heeft wel
een persoonlijk onderzoek overwogen, maar men
vond het niet raadzaam. Toen men bezig was
het te overwegen kwam het bericht, dat Prof.
Lohman publiek zou antwoorden op de be-
schuldiging, tegen hem op *Sempost* ingebracht.
Zulk een antwoord heeft de Commissie Prof.
Lohman ernstig ontzagen, ja hem geboden dat
toch niet te doen. De Commissie wilde den weg
van minnelijke schikking volgen; zij wenschte
misverstanden op te ruimen, zware woorden te
voorkomen; en begreep, dat dit in het publiek
niet ging. Heeft men zich eenmaal in een publiek
geschrift, zij het ook ten onrechte, kras uitge-
sproken, dan is het altijd moeilijk op zulke
woorden terug te komen. Maar Prof. Lohman
kwam toch niet zijn brochure.

Toen de Commissie van die brochure had
kennis genomen, richtte zij wederom een schrift-
je aan Prof. Lohman (zie Rapport, blz. 52,
Bijlage B), waarop zij van Prof. Lohman den
brief ontving, in het Rapport als Bijlage C
(pagg. 55 vv.) afgedrukt. In dat antwoord
stond zekelijk niets anders in dan in de bro-
chure, maar als iets de Commissie amtelijk
heeft aangedaan, dan zijn het deze regelen uit
dien brief van Prof. Lohman: «maar elke poging
om mij van het hier ingenomen standpunt, in
welk met mijn innigste geloofsvertrouwen in
verband staat, af te trekken, kan slechts dienen
om mij in dat voornemen (om ontslag te nemen)
te versterken.»

Daarmee was voor de Commissie de weg
tot nadere verklaring en opheldering afgesneden:
een mondeling onderhoud kon niet meer baten,
en al had een min of meer vriendelappelijk
onderhoud plaats gehad, op zulk een aanspre-
king was dan toch geen conclusie te trekken.
Zelfs hebben eenige leden der Commissie zulk
een vertrouwelijk onderhoud met den heer
Lohman gehad, maar het heeft niets uitgewerkt;
de heer Lohman handhaafde zijn standpunt.
En of een onderhoud met de gehele Commissie
beter vrucht zou gedragen hebben; spreker
vereen. Het was er om te doen de
hartschichten niet te prikkelen, en hoe ware dat
in een onderhoud vermijden? Spreker stelt er
prijs op te verklaren, dat het onderhoud, dat
eenige leden met Prof. Lohman hadden, niets
voor of tegen Prof. L. getuigde.

En nu het 2e punt. Prof. Lohman klaagt er
over dat zijn onderwijs niet is onderzocht. Dat
is zoo. Maar dadelijk wij spreker erkennen,
dat hij daar niet bekwaam toe is. Zoolang het
over principiële dingen gaat acht hij zich niet
onbevoegd; maar anders zou hij zijn taak heb-
ben moeten neêrleggen, voor hij begon. Doch
het is hier juist een principiële kwestie: een
van methodischen aard; waarom men zich tot
het principe te bepalen heeft. De motie der
Commissie oordeelt dan ook niet over het on-
derwijs, maar zegt slechts dat er een foutschil-
in de methode van Prof. Lohman, in verband
met art. 2 der Statuten. Het verschil met Prof.
Lohman komt hierop neer, dat hij de Gerefor-
meerde beginselen niet uit de historie wil op-
zoeken, ze niet wil formuleeren en systemati-
seren, noch ze erkennen als bindend voor het
onderwijs. Wilde Prof. Lohman dat wel, dan
zou de motie-Engelberts kunnen worden an-
genomen. Maar Prof. Lohman wil dat niet, want,
zegt hij, dan zou ik mij binden aan eenig men-
schelijk gezag.

Maar immers tusschen Gods Word en ons
staat daar de historie; staat het tijdperk van
het Calvinisme, en daarmee dient rekening te
worden gehouden; daar ook zien wij het werk
van den Heiligen Geest; vandaar onze krachtige
overtuiging.

Prof. Lohman wil na geen conscientie-bind-
dend gezag weten. Maar de vraag is slechts of
de hoogleraar zich gebonden gevoelt aan art.
2 der Statuten, en is hij 't daar niet mee eens,
dan kan hij toch zijn benoeming niet aannemen.
En nu moge over de woorden: «Gerefor-
meerde beginselen» verschil van meening be-
staan; hierover zijn we het dan toch eens, dat
die Gereformeerde beginselen ergens moeten
zijn. Dat ze moeten opgezicht, dat ze moeten
gevoonden worden, en dat de grondslag wezen
van het onderwijs. Over de methode, over de
wijze waarop die beginselen moeten worden
nagepeurd, loopt het verschil. Voor den heer
Lohman is daarbij het Calvinisme niet van bij-
sondere waarde; het staat voor hem gelijk met
de Lutherische, met de Roomsche beginselen.
Maar dat juist is bij ons niet het geval; voor
ons heeft het Calvinisme buitengewone waarde;
hooge waarde: voor ons staat het niet gelijk met

iets anders; voor ons is het iets *speciaals*, (*lee-
fuiting*).

Thans ontvangt Dr. A. Kuiper het woord,
en wel naar aanleiding van het schriftelijk pro-
test van Prof. Lohman, bij deze vergadering
ingekomen. Spreker had gemeend zich uit klesche-
heid niet in deze discussie te mengen, over een
zaak, waarmee hij niets heeft uit te staan. Maar
nu de heer Lohman ook in dit protest het
systeem van verguizing op spr. toepast, waar-
aan hij nu al jaren blootstaat, nu moet spr.
daartegen opkomen. In dit protest toest de
heer Lohman dat spreker in de *Herant* zou
hebben geschreven, dat de heer Lohman den
Heere Christus had verlaten.

Ware het sprekers gewoonte om als de heer
Lohman te doen en uitdrukkingen te bezigen
als «spertinente onwaarheid», dan zeker zou hij
de woorden nu toepassen op deze beschuldi-
ging.

Wat heeft spr. geschreven? Hij leest de ge-
wraakte zinsede uit de *Herant* voor; ze luidt
aldus: «Het is de oude tragedie van Kaper-
naum, zoo schreiend scherp uitlopend op
Jens' vraag aan zijn jongeren: *Wilt gij daten
ook niet henen gaan?*»

Met geen woord; geen syllabe is dus geschre-
ven wat Prof. Lohman beweert. De bedoeling
van deze woorden is in de *Herant* zelf nader
aldus toegelicht: «Wat toen centraal, voor alle
geestelijk leven, plaats greep, herhaalde zich
sinds telkens weer, en keert ook nu terug op
den der punten van den omtrek.»

Dat is immers duidelijk. In de historie der
eeuwen doet zich immers het verschijnsel voor,
dat geen lichaam in de wereld treedt, geheel
volmaakt. De Kerk treedt op, doch zonder
geheel gereed te zijn, en allerlei geesten sluiten,
natuurlijk volkomen te goeder trouw, zich bij
haar aan. Hoe hebben de Christenen die mannen
ontvangen? Ze zijn als broeders begroet en
geleerd. Maar het bleek later dat allerlei ketterij
was ingeslopen, waartegen God de Heere steeds
heeft gestreden met de rechterhand van zijn
troon; en de historie is daar om te bewijzen,
hoe dikwerf toen mannen heengingen, op wie
men zoo schoone hopen had gebouwd.

Daarop wees spreker, toen hij zijn artikel
schreef; en dat wilde hij duidelijk maken, toen
hij gewaagde van de bittere ervaring, die Chris-
tus centraal, voor heel het leven had doorgemaakt,
en die telkens weer op allerlei punten van den
omtrek terugkeert.

Christus de Heere heeft alle zijne discipelen
lief gehad; ook Judas. Ze zijn allen heengegaan,
tot hij de pers alleen heeft getreden. Hebt elkan-
der lief, gelijk Christus u allen lief gehad heeft,
zegt de Schrift; maar betekent dit nu dat wij
allen voor elkander moeten sterven? Immers
neen. Maar de ervaring van Christus, is toch
wel die van menschen, die van Jeremia; ook
die van Paulus; ook die van onzen Oranjestad
Willem III, die ten slotte geheel alleen heeft
gestaan, zoodaals zijn jongste geschiedschrijver
aantoonde.

Waar staat nu in de *Herant* wat de heer
Lohman zelf? Spreker tracht ieder die beschuldi-
ging waar te maken. Heeft ons, zoo vraagt hij
ten slotte, heeft ons de loop der eeuwen van de
Lutherschen gescheiden, ja dan neen? Ja,
immers. Maar het zal daarom toch bij geen man
van verstand, bij geen man die doordienst op-
komen, om te zeggen, dat de Lutherschen Jesus
hebben verlaten. Welnu, zoo min heeft spr. iets
dergelijks van den heer Lohman geest (*lee-
fuiting*).

Thans ontvangt de heer W. Hovy het woord.
Spreker, hoewel lid der Enquêtecommissie, kon
haar conclusie niet onderteekenen. Zeer waar-
deert hij het werk der Commissie, maar
bedoeling was goed, maar haar conclusie is
verkeerd. Zij kan en mag dat ook niet door
de vergadering worden aangenomen. Prof. Loh-
man heeft nimmer anders dan den Gerefor-
meerden grondslag gewild, plaatste zich steeds
op den bodem der Formulieren van Eenigheid;
een bodem, die in 1879 ook door de *Herant*
werd aangeprezen als den enig goeden, gelijk
spreker met citaten uit de *Herant* tracht aan te
toonen.

Zeker, de beginselen moeten worden opge-
spoord, maar deze motie moet niet worden
aangenomen; die van Dr. Schot acht spreker
verkiezlijker. Alles ging aanvankelijk zoo goed.
Op 21 Maart 1895 tekende de heer Lohman
nog de verklaring van Hoogleraren; op 27 Juni
woonds hij nog de vergadering van Hoogleraren
bij, maar toen kwam die ongelukkige aanvraag
om een Commissie van enquête, en alles was
afgebroken. Spreker erkent, dat de heer Lohman
later gedaan had, de vergaderingen van Hoog-
leraren te blijven bijwonen; het is sprekers
wenscht, dat er weer toemadering kome, dat er
een andere toon worde gehoord. Maar dan neme
men deze conclusie niet aan. Die zal den heer
Lohman van de Universiteit scheiden, den man,
die in '80 van ons ging om minister te worden,
en in '91 terugkeerde, ook onder goedkeuring
van Dr. Kuiper. Hij schreef nog in '93 zijn
werk: «Volk en Overheid», waarvan niemand
zei, dat het niet Gereformeerd was. Daarom,
niet de motie van de Commissie.

Aan Dr. Kuiper brengt spreker zijn dank
voor de toelichting, die deze gaf op de zin-
mede uit de *Herant* No. 966. Die toelichting
doet spreker goed; en hij wil erkennen, dat de
bedoelde woorden uit de *Herant* ook hem
minlijk hadden aangedaan.

Mr. Th. Homberk, secretaris der Enquête-
commissie, ontvangt thans het woord. Hij wijst
er allereerst op, dat de heer Hovy, hoewel deze
de conclusie der Commissie niet onderteekende,
haar toch heeft goedgekeurd; want Rapport en
conclusie zijn in een vergadering der Commissie
met algemeene stemmen aangenomen.

Spreker gaat daarna verschillende opmerkin-
gen na, die Prof. Lohman in zijn geschreven
protest over den arbeid der Commissie maakt,
en betoogt, dat de heer Lohman niet te klagen
heeft. Zijn klachten werden gepubliceerd, de
opmerkingen van Dr. Kuiper niet. Verwijt
Prof. Lohman haar dat de Commissie met twee
maten heeft gemeten, dan vergeet hij, dat haar
was opgedragen, naar de beginselen van den
heer Lohman een onderzoek te doen; met die
van Dr. Kuiper had de Commissie niets te
maken.

Met tal van citaten uit de brochure van den
heer Lohman en uit het rapport der Commissie
toont spreker het bestaande verschil aan, en
wijst er op, dat men niet kan antwoorden, en
dat de heer Lohman de Gereformeerde beginselen
wil leggen ten grondslag van zijn onderwijs.
Zijn methode is niet de ware.

De verklaring van Hoogleraren, in 1895, was
het begin om te komen waar men zijn moest;
maar Prof. Lohman betreedt dien weg niet
meer.

De motie van Dr. Schot mist het punt in
kwestie; waarom spreker deze motie uitvoerig
bestrijdt; eveneens als die van Mr. Engelberts
veroordeelt de motie der Commissie het stand-
punt van Prof. Lohman. En als men nu zegt
dat de gevolgen van de motie der Commissie
anders zijn dan die der andere moties, dan zegt

spreker, dit niet te kunnen vatten; naar zijn wijze
van zien kunnen de moties niet leiden tot een
verschillend resultaat.

Nog even wil spreker er de aandacht op vesti-
gen, dat de heer Lohman geen mondeling on-
derhoud vroeg, doch alleen dat men de zaak
spoedig zou afdoen. Veel ware hier nog bij te
voegen, maar de tijd, voor de jaarvergadering
bestemd, is reeds verstreken; daarom zal hij
het voorloopig hierbij laten.

De Voorzitter deelt med, dat er een telegram
van sympathie-betigting is ingekomen van de
Vereeniging *Bijbel en Oranje* te 's-Gravenhage,
en geeft daarna het woord aan Dr. Schot tot
naar toelichting van zijn motie.

Daar echter de tijd te ver verstreken is, wordt,
na eenige discussie, besloten de vergadering in
den namiddag, na afloop der Meeting, voort te
zetten, teneinde zoo volledig mogelijk gelegen-
heid te geven, tot debat. Tenslotte wanneer
men zou verlangen, dat de Meeting doorging,
daarna wordt de Morgenvergadering gesloten.

Namiddagvergadering.

De Meeting ging door. Te twee ure vint
aan. Doch wij zullen thans ons verlag van de
Jaarvergadering voortzetten, om de volgende
week over de Meeting verslag te geven.

Nadat een telegram van dank van Prof.
Fabius is voorgelezen, ontvangt Dr. Schot het
woord, om zijn nadere toelichting van de motie
te voltooien. Hij erkent dat zijn motie in die
van de Commissie hetzelfde effect zullen kun-
nen hebben; maar, vraagt hij, waarom is er
dan bezwaar om de mijne aan te nemen? Het
is een kwestie van methode, waarvoor het ge-
schiedt-loopt; men begrijpt elkander, niet juist;
er is misverstand in het spel; en het inzicht
der Commissie in de zaak acht spreker niet
juist. Men heeft, en dit mag niet vergeten
worden, bij de motie der Commissie te denken
aan een inleiding, aan een wordingsgeschiedenis,
die aan haar voorafgaat.

Spreker heeft nog veel hoop dat de zaak te
middelen is; maar dan moet men de motie
der Commissie niet aannemen, want tegen haar
is Prof. Lohman vooringenomen. Daarom haar
niet aangenomen, men bedenke dat het plicht
is, met de broeders zoo zacht mogelijk te
handelen.

De heer W. Hovy ondersteunt 'de' woorden
van Dr. Schot. Prof. Lohman vrees van de
aanneming der motie der Commissie, dat men
hem onder conscientiewang knellen zal; laat
ons daartegen waken; hem doen zien dat men
dat niet wil en die vrees ongegrond is. De heer
Lohman is een eerlijk en oprecht man; zijn
verklaring, eenmaal afgelegd, kan men volkomen
vertrouwen. «Wat de opmerking van Mr. Heem-
kerk betreft, dat de heer Lohman snelle afdoen-
ing van zijn zaak vroeg, men moet dit niet
verkeerd verstaan. [Dat was natuurlijk, want na
Sempost verkeerde Prof. Lohman in een] zeer
onaangename positie.

Dr. Bavinck, alhoewel het woord ontvangende,
constateert, dat geen der bestrijders van de
conclusie der Commissie ook maar een beden-
king heeft ingebracht tegen haren inhoud. Niemand
heeft gezegd, dat de conclusie der Commissie
niet in orde was, niemand heeft beweerd,
dat het onderwijs van Prof. Lohman wel in
overeenstemming was met artikel 2 der Statuten.
Maar, zoo zegt men, de motie is onjuist; zij
is hard; men moet een zachter vorm zoeken
om te zeggen wat men te zeggen heeft. Maar
men zie nu toch eens niet alle bedaardheid en
zonder vooroordeel de conclusie der Commissie
in. Is zij hard; hard is haar strekking zeker
niet; heel het optreden der Commissie is van
verzoeken aard geweest. Men zegt, dat de
heer Lohman, bij aanneming der conclusie, zal
heengaan; het is mogelijk, maar de bedoeling
der Commissie is dat niet geweest en evenmin
is het bedoeling der motie. De motie is zacht,
zij zegt niet dat de heer Lohman niet Gerefor-
meerd is; en als men de zaak waarover het gaat,
tenslotte niet verbergen wil, maar haar noemen,
dan wil spreker gevraagd hebben of men zich
in nog zachter vorm kan uitdrukken, dan hier
is geschied.

De andere moties, zoo meent spreker, gaan
verder dan de motie der Commissie; waarom
is men dan toch tegen haar motie?

Want niemand zal kunnen ontkennen, dat de
Geref. beginselen als grondslag van het onder-
wijs van Prof. Lohman niet tot hun recht
komen. Het ingediende protest, levert ook
daarvoor openbare bewijzen.

En nu, niet waar, wij zijn allen menschen;
onvolmaakt; wij Calvinisten, zijn er immers van
overtuigd. Maar als dat waar is, is het dan
voor Prof. Lohman zoo moeilijk, te erkennen
dat de Conclusie van de Commissie juist is; te
belijden, dat de Geref. beginselen meer dan
tot duisverre als grondslag van zijn onderwijs
tot hln recht moeten komen.

De Commissie heeft niet anders dan vrede en
verzoeking gewild; dat is haar streven, haar ge-
weest geweest van den aanvang van haar optre-
den af; spreker kan het verklaren niet alleen
voor zichzelf, maar voor alle leden.

Ka als de conclusie der Commissie door de
vergadering wordt aangenomen, en de heer
Lohman verlaat daarom de Vrije Universiteit,
dan kan spreker daarin niet anders zien dan een
rechtvaardiging van de conclusie der Commissie,
en van het verzoek om een enquête.

De Voorzitter vraagt of nog iemand het woord
verlangt. Mr. Dr. Engelberts licht nog met een
enkel woord zijn motie toe. Hij blijft aan oordeel,
ook na al wat hij gehoord heeft, dat deze
vergadering incompetent is om in deze kwestie
een oordeel uit te spreken, en beveelt daartoe
aanneming zijner motie aan.

Niemand meer het woord verlangend, brengt
de Voorzitter de moties in stemming.

Na eenige discussie over de prioriteit van de
moties, komt die van Mr. Engelberts het eerst
in stemming. Zij wordt *verworpen* met 74 tegen
3 stemmen.

Daarna komt de motie-Schot in stemming. Zij
wordt *verworpen* met 74 tegen 3 stemmen.

De motie der Commissie, in stemming ge-
bracht, wordt *aangenomen* met 72 tegen 4
stemmen.

Voor de overige onderwerpen, op de agenda
voorkomende, was geen tijd ter behandeling
meer; de ernstige kwestie der enquête had de
gehele Jaarvergadering in beslag genomen.

We hebben nog te vermelden, dat bij de
benoemingen als bestuurslid werd herkozen de
heer E. G. Wotink met 65 stemmen. Op den
heer J. A. Wormser waren 5 stemmen uitge-
bracht.

Tot eersten plaatsvervanger van bestuurs-
lid werd gekozen, in de plaats van den heer H. Seret,
die niet meer in aanmerking wenschte te komen,
de heer J. van Alphen, te Hengelo, met 64
stemmen; op den heer L. de Vries Ben, van
Groningen, werden 6 stemmen uitgebracht.

Tot tweede plaatsvervanger van bestuurs-
lid werd, in plaats van den heer T. H. van
Eeghen, die bedankt had, gekozen Dr. Th. G.

den Houten te 's-Gravenhage, met 58 stemmen.
Op den heer Joh. Krap te 's-Gravenhage wer-
den 10 stemmen uitgebracht.

Tot leden, belast met het nazien der rekening
over 1896, werden gekozen de heeren Van Dijk,
van Utrecht, D. Schut, van Amsterdam, en Van
den Berg te Maassluis; tot hunne plaatsvervan-
gers, de heeren Bouman, van Appingedam, en
Vrolijk, van Rotterdam.

Tijdens de vergadering werd er een collectie
gehouden voor het Studiefonds, die f 120.01
opbracht.

Toen de beurt aan het altijd onvermijdelijke
punt «rondvraag» kwam, bracht de heer W.
Hovy dank voor de voortreffelijke leiding dezer
Vergadering aan Prof. Woltjer, die bereidwillig
op zich genomen had, de taak, aanvankelijk
voor Prof. Fabius bestemd, op zich te nemen;
een woord van dank, dat kennelijk uit het hart
der Vergadering gesproken was.

Prof. Rutgers deelde mee, dat het onderwerp,
dat Dr. Kuiper zich voor deze vergadering tot
behandeling had gekozen, naar hij vernomen
had, een onderwerp was van zeer actueelen aard.
Dr. Kuiper toch zou zijne gedachten hebben
uitgezeefd over de wijze, waarop de leden eener
Vereeniging als de onze zouden kunnen en
moeten waken voor de handhaving van het
beginsel. Hij stelde voor, dat het Bestuur aan
Prof. Kuiper zou vragen, om de rede, die hij
over dat onderwerp op schrift had gebracht, te
publiceeren, tegelijk met het stuk door Prof.
Lohman ingezonden; een voorstel dat door de
Vergadering werd ondersteund en door den
Voorzitter aan het Bestuur werd overgelevert.

Nadat de Vergadering nog eenmaal een Psalm-
lied had aangeheven, werd zij door Dr. Hania
met dankgebed gesloten.

Daarmede was ook deze Universiteitsdag ten
einde. Uit de beknoptelijke weergegeven discussie
zie men, dat de strijd, die verleden jaar te
Scheveningen reeds dreigde, thans te Leeuwarden
werkelijk gevoerd is; en hoe pijnlijk zulk
een worsteling om het handhaven van het be-
ginsel moge wezen, zonder worsteling loopt een
Vereeniging als de onze haar weg nu eenmaal
niet; en wie van deze worsteling in Leeuwarden
getuige was, zal moeten erkennen, dat op deze
Jaarvergadering door geen der aanwezigen ook
maar een oogenblik de riddelijkheid uit het
oog is verloren. Dat stemt tot dank.

De Enquêtecommissie, die geen hartschotten
prikkelen, maar ze dooven wilde, kan niet vol-
doening en dank aan den Heere op deze Jaar-
vergadering terugzien. Waarlijk hier was strijd,
maar met de kennelijke bedoeling om niet pijn-
lijk te wonden, en daar, waar gewond worden
moest, de verzachtende balsem onmiddellijk aan
te brengen.

Moge de Vereeniging na deze dagen van strijd
en spanning opnieuw groeien en bloeien, opdat
zij een licht op den kandelaraar wezen moge, dat
schijnt voor allen, die in het huis zijn.

Door Dr. Kuiper zijn wij in staat gesteld,
zijn rede, die hij, zoo de tijd het had toegelaten,
zou hebben uitgesproken, aan onze lezers mede
te deelen.

Haar onderwerp luidt:

De Wacht bij het Beginsel.

Gesichte modellen en begunstigers!

Achter mijn naam stond op het agenda voor
deze Jaarvergadering geen onderwerp opgegeven.
Ik meende slechts als reserve dienst te zullen
doen, en zoo goed als nog nimmer kwam op
onze Jaarvergaderingen de reserveman aan het
woord. Waartoe dan een onderwerp aan te geven,
waar toch niets van komt?

In dezen stand van zaken bracht intusschen
het sedert rondgedeelde Jaarverslag verandering.
Daarin tocht staat op blz. LVIII voluit afgedrukt,
hetgeen op Sempost bij het indienen van het
verzoek om een Enquêtecommissie door hem,
wien dit onderzoek golden zou, gesproken is.
Aan dat korte woord lag een beschouwing ten
grondslag over de wijze, waarop de leden der
Vereeniging voor de handhaving van het beginsel
te waken hebben. En overmits nu deze beschou-
wing, m.j. van het rechte spoor afleidt, en wijzen
zoo licht den indruk van instemmen maakt,
scheen het mij niet alleen gewenscht, maar zelfs
noodzakelijk, in uw midden opzettelijk de vraag
aan de orde te stellen, op welke wijze de leden
der Vereeniging de Wacht bij ons Beginsel be-
trekken moeten.

Al wat in het toen gesprokene op mij persoon-
lijk mikte, laat ik natuurlijk liggen. Ik zweeg
er toen op, en zal er ook nu het zwijgen toe
doen, misschien met een kleine exceptie aan het
slot van wat ik zal zeggen ga. Wanneer ik mij
hietgeen ooit verdedig, zal ik het elders en vol-
ledig doen. Bovendien, wat in de toenmalige
handeling mijn bedoeling en toelichting is geweest,
weet alleen de Kerner van mijn hart en dat hart
zelf. Een derde kan en mag daarover niet
oordeelen.

Hierover dus geen woord meer. Maar wat
hier wel thuis hoort, en geheel op zichzelf ter
sprake kan en moet komen, is de vraag, die ik
zoo even stelde. In Duitschland vloede het hart
van heel het volk in 1870 uit in het ook niet
onbekende lied van de *«Wacht am Rhein»*:
*Lieb Vaterland, kannst ruhig sein, Fest steht und
treu die Wacht am Rhein.* En in gelijken zin
wenscht ik thans aan u de vraag te stellen: Op
welke wijze doet u en mij als leden dezer Ver-
eeniging de Wacht bij ons beginsel dient te wor-
den waargenomen.

Het waarnemen van die Wacht is even ernstig
als moeilijk.

Eerst, want tenzij men met het woord *be-
ginsel* een onheilspijl drijve, zijn alle *beginselen*
Godes, is het in uw *beginzel* dat we roeping
van Godswaag vast ligt, en zon het verza-
ken van het beginsel, ter wille van personen, gelijk
staan met een stellen van de *ere Gode* beneden
de *waardering van den mensch*. Daarom, in-
dien ook onze Vereeniging iets ter ere Gode op
het gebied der *wetenschap*, tot zagen van
ons *volk*, voor nu en voor de toekomst, zal ver-
mogen, dan zal ze dit uitsluitend kunnen door-
ongeschonden en onvermijdelijk het haar toe-
vertrouwde beginsel te handhaven.

Maar hier staat tegenover, dat niets zoo uiterst
moeilijk is. Dit zeg ik niet met het oog op de
scheeve beoordeeling en de persoonlijke onaangenaam-
zaamheid, waaraan een ieder zich bloot stelt,
die zich, in welken bring ook, voor de *Wacht*
bij het beginsel aanmeldt. De plichtverzaker kan
hem die zijn plicht wel betracht niet ongemoeid
laten. Dat is de niet te ontgaane reactie van de
conscientie. En daarom wie den moed mist,
om dit verdrietige, zelfs van zijn naaste vriend-
den, over zich te laten komen, is voor deen
dienst onbekwaam. Neen, met het uiterst moe-
lijke bediel ik thans uitsluitend de bijna on-
overkomelijke moeilijkheid voor de leden van
zulk een Vereeniging, om uit te maken, of het
beginsel nog op veilig staat, dan wel, of het in
gevaar verkeert.

Deze moeilijkheid spuit voort uit tweeledig
oorzaak.

Ten eerste uit de onmogelijkheid waarin de
leden verkeeren, om te weten *wat er onderzocht
wordt*, en in de tweede plaats in hunne onge